

تعیین سازمان و ساختار توسعه فضایی گردشگری روستایی در شهرستان بویراحمد

دکتر سید رامین غفاری^۱، دکتر محمود مرادی^۲، داود نیک‌بخت^۳

چکیده

گردشگری روستایی یکی از انواع مهم گردشگری است این نوع گردشگری می‌تواند به‌عنوان یک راهبرد توسعه منجر به بهبود رفاه اجتماعی و اقتصادی در مناطق روستایی شود. لذا برنامه‌ریزان باید به گردشگری روستایی به مثابه موتور محرکه توسعه بنگرند و آن را در برنامه‌های توسعه خود لحاظ کنند. این پژوهش با ارائه مدل ترکیبی در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری روستایی سعی دارد به روش تحلیلی - توصیفی و با بهره‌گیری از روش اسنادی - میدانی درگردآوری اطلاعات در بخش مرکزی شهرستان بویراحمد و نیز با اجرای مدل‌های استانداردسازی و آنالیز تاکسونومی به کمک نرم‌افزارهای Spss, Gis و Excel، به لایه‌بندی، رتبه‌بندی و تعیین سطوح فضایی همگن روستایی به لحاظ توسعه صنعت گردشگری روستایی در قلمرو پژوهش پردازد. نتیجه آن که ساختار مکانی - فضایی حاکم بر ۲۹ حوزه گردشگری روستایی و تعیین اولویتها براساس سنجش قابلیتها در روندی از توسعه فضایی گردشگری روستایی مشخص گردید تا در مقیاس منطقه‌ای نیز مورد استفاده قرار گیرد. از این رو راهبردهای اجرایی در توسعه ساختار و سازمان فضایی حاکم بر حوزه‌های گردشگری روستایی ارائه گردید.

کلیدواژگان: گردشگری روستایی، توسعه گردشگری، برنامه‌ریزی فضایی، آنالیز تاکسونومی، شهرستان بویراحمد.

۱. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، مرکز شاهین‌شهر

۲. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، مرکز بجنورد

۳. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

طرح مسأله

امروزه گردشگری روستایی به‌منابه فعالیت فراگیر جهانی و به‌عنوان تأکیدی بر توسعه سیاستهای منطقه‌ای و محلی شناخته می‌شود (اوپرمن^۱، ۱۹۹۶: ۸۶). از این‌رو، رهیافت‌هایی که گردشگری را به‌عنوان نوعی راهبرد برای نواحی روستایی به‌کار می‌گیرند باید مورد توجه قرارگیرند (شهیدی، اردستانی و گودرزی سروش، ۱۳۷۸). در قلمرو پژوهش نیز به دلیل درصد بالای روستانشینی نسبت به شهرنشینی، نرخ بالای بیکاری در روستاها، کشاورزی محدود و معیشتی، پایین‌بودن شاخص‌های توسعه، محدود بودن منابع و صنایع (نیک‌بخت، ۱۳۹۰: ۱۰۷)، پایین‌بودن سهم اعتبارات برنامه‌های گردشگری در برنامه‌های توسعه استان (در برنامه سوم توسعه ۱۲/۱۲ درصد، در برنامه چهارم ۱/۹۶ درصد و سال ۱۳۹۳، ۲/۳۹ درصد) (نافیان، ۱۳۸۹: پورتال استانداری کهگیلویه و بویراحمد) توجه به رویکرد توسعه گردشگری روستایی را امری اجتناب‌ناپذیر ساخته است.

توجه به رویکرد توسعه گردشگری روستایی، رهیافت‌ها و ارایه راهبردها، مستلزم برنامه‌ریزی واقع بینانه با ابعاد اجتماعی، اقتصادی و مکانی می‌باشد. برنامه‌ریزی فضایی به دنبال یک نظم فضایی ارگانیک است که در آن هر جامعه و سرزمین براساس جایگاه و مرتبه‌ای که دارد در فرایند توسعه، فعالیت‌ها و کارکردها نقش داشته باشد و درحد جایگاه خود از منابع و دستاوردهای توسعه بهره‌مند شود (جمعه‌پور، ۱۳۸۵: ۱۱۳). دستیابی به این نظم فضایی ارگانیک نیاز به ارائه مدلی بر اساس چارچوبهای نظری منسجم برای تعمق در ماهیت و تبیین مفهوم گردشگری و مؤلفه‌های سازنده آن در ارتباط با مناطق روستایی دارد که این خود نیز مستلزم پردازش مختلف پارامترهای آماری می‌باشد. نظر به این نیازها و از آنجایی که محدوده مورد مطالعه از نظر شرایط طبیعی - اکولوژیکی، فرهنگی و تاریخی در بُعد منطقه‌ای از یک همگنی برخوردار است، همچنین پتانسیل‌های گردشگری، به صورت بالقوه باقی مانده‌ند، مدلی ترکیبی از برنامه‌ریزی منطقه‌ای و برآورد شاخص‌ها تبیین گردید که در اولویت آغازین بر شناسایی نواحی دارای قابلیت شکل‌گیری جریان گردشگری روستایی تأکید دارد و در اولویت‌های بعدی نواحی دارای قابلیت گردشگری درپراکنش توسعه فضایی گردشگری روستایی را مشخص می‌سازد.

1. oppermann

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

گردشگری روستایی به‌طور مشخص از دهه ۱۹۵۰ به بعد گسترش یافت، سپس در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ از جنبه اقتصادی برای جوامع محلی مورد توجه قرار گرفت. بعد از آن توسعه گردشگری روستایی به‌عنوان ابزاری برای توسعه جوامع روستایی مطرح گردید به‌طوری که بخش مهمی از فعالیتهای اقتصادی و تولیدی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را به خود اختصاص داده است. این درحالی است که گردشگری در مناطق روستایی ایران با وجود دارا بودن چشم‌اندازهای طبیعی جاذب، تنوع سکونتگاهی و شکل‌گیری روستاهای بیابانی، کوهستانی، جنگلی، ساحلی همچنین تنوع فرهنگ‌های قومی و قبیله‌ای نتوانسته است نقش مؤثری در توسعه پایدار روستایی داشته باشند.

نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان بویراحمد (قلمرو تحقیق) با ۲۳۹ آبادی دارای سکنه نیز یکی از این مناطق است که با برخورداری از بنیان‌های مؤثر در شکل‌گیری فضاهای گردشگری از جمله تنوع آب و هوایی، گیاهی، جانوری، ژئومورفولوژیکی و جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی بسیار، هنوز توانهای بالقوه آن در توسعه گردشگری به فعلیت نرسیده است که از دلایل آن می‌توان به "فقدان برخورداری طرح‌های جامع گردشگری از یک رویکرد نظام‌وار در برخورد با مقتضیات مکانی- فضایی" (غفاری، ۱۳۸۸: ۲) و "نهی برنامه‌های بدون توجه به طرح‌ریزی و غفلت از پیامدهای ناهماهنگی در مکان" (رضوانی، ۱۳۸۳: ۱۳۰)، اشاره کرد. از این رو ضرورت دارد با رویکردی فضایی- مکانی، با سنجش قابلیت‌های گردشگری، شناسایی و معرفی جاذبه‌های گردشگری نواحی روستایی، زمینه گسترش گردشگری در نواحی روستایی فراهم آید. بر این اساس روش، نتایج و ارائه راهکارهای این پژوهش ممکن است توجه به برنامه‌ریزی فضایی در توسعه گردشگری روستایی را در قلمرو تحقیق و کشور دوچندان کند تا گام مؤثری در جهت دستیابی به منابع جدید در آمدی، توسعه گردشگری و نقش آن در تجدید حیات اقتصادی و اجتماعی روستاها برداشته شود.

روش تحقیق

در این پژوهش جهت دستیابی به اهداف تحقیق و به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات، شناخت صفات، ویژگیها، جاذبه‌ها و برقراری ارتباط بین متغیرها از روش ترکیبی (پیمایشی و روش توصیفی - تحلیلی) با ماهیت کاربردی استفاده شده، همچنین به‌منظور تعیین وزن و عملکرد نقاط و حوزه‌های روستایی در صنعت گردشگری از مدل استانداردسازی^۱ و آنالیز تاکسونومی نیز استفاده شده است. از نرم‌افزارهای Excel، Spss، Gis و نیز برای تحلیل داده‌ها، تهیه و ترسیم نقشه‌های موردنیاز نیز بهره‌گیری شده است.

جامعه و نمونه آماری تحقیق

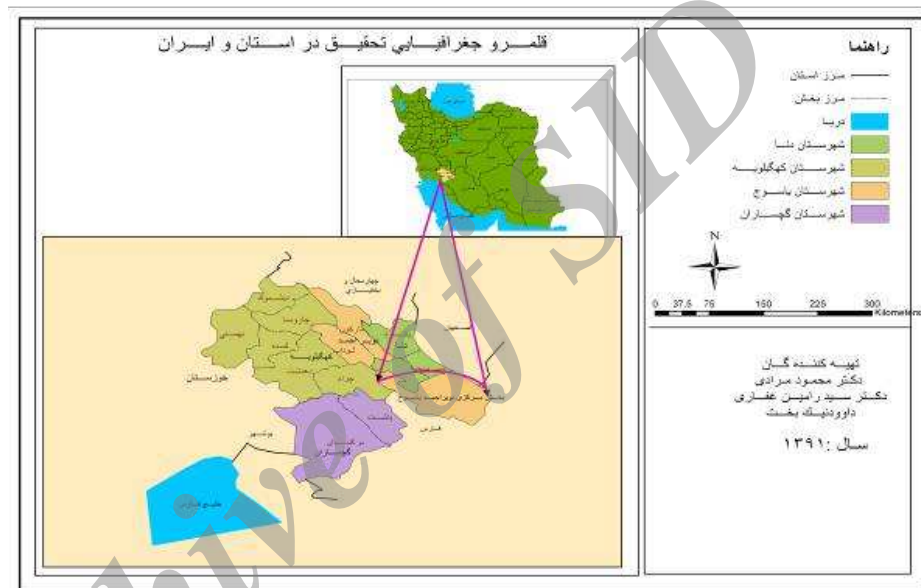
جامعه آماری این تحقیق، ۲۳۹ آبادی دارای سکنه واقع در حوزه نفوذ ۲۹ حوزه روستایی بالای صد خانوار بخش مرکزی شهرستان بویراحمد را شامل می‌شود. گفتنی است نظریه محدودیت و قابل کنترل بودن پهنه پژوهش توسط پژوهشگر، تمام نقاط، خطوط، جریانها و پهنه‌های جاذب گردشگری مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است، لذا این تحقیق نمونه آماری ندارد. همچنین برای تعیین حوزه نفوذ این ۲۹ روستا با توجه به دو پارامتر جمعیت و فاصله جاده بین روستاها، از تئوری نقطه شکست (غفاری، ۱۳۸۷: ۲۱) استفاده گردید. با تعیین ضریب شکست حاصل بین هر سکونتگاه با سکونتگاههای هم وزن و سنگین‌تر پیرامونی (به لحاظ شاخص جمعیت) و جدول‌بندی و با ترسیم نتایج بر روی نقشه، حوزه نفوذ این ۲۹ روستا تعیین و هر کدام از این روستاها و نقاط روستایی تحت نفوذ آن به‌عنوان یک حوزه گردشگری روستایی مبنای کار قرار گرفته‌اند (نیک‌بخت، ۱۳۹۰: ۱۱۰).

متغیرها و شاخص‌های تحقیق شامل متغیرها و شاخص‌های خدماتی - زیرساختی، کالبدی - جمعیتی (توپوگرافی و وضع استقرار آبادی، نوع راه دسترسی به روستا، فاصله تا مرکز استان، جمعیت در روستاهای تحت نفوذ و تراکم در دهستان فرادست) و نیز متغیرها و شاخص‌های طبیعی - انسانی (جاذبه‌ها)، می‌باشد.

1. Zscore

محدوده مورد پژوهش

بخش مرکزی شهرستان بویراحمد واقع در جنوب غربی ایران، با مرکزیت یاسوج، مساحتی بالغ بر ۲۰۳۸ کیلومتر مربع (۱۳.۱۴٪) از مساحت کل استان کهگیلویه و بویراحمد را دربرگرفته و در محدوده جغرافیایی ۳۰ درجه و ۲۱ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۵۰ دقیقه شمالی و ۵۱ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۵۳ درجه و ۵۳ دقیقه شرقی، قرار دارد. حداقل ارتفاع این محدوده از سطح دریا ۱۰۵۰ متر و حداکثر ۴۴۲۵ متر است. از شمال به شهرستان دنا و از غرب به شهرستان کهگیلویه، از شرق به اقلید فارس و از جنوب به سپیدان و ممسنی فارس محدود می‌شود. این بخش از شهرستان بویراحمد در منطقه سردسیری واقع شده است.

شکل ۱: قلمرو جغرافیایی تحقیق

یافته‌های پژوهش و بحث (فرایند اجرای مدل)

برآورد متغیرها و شاخص‌های گردشگری روستایی

در این مرحله به منظور شناسایی اولویت‌ها بر اساس سنجش قابلیت‌ها و تعیین سازمان و ساختار توسعه فضایی گردشگری روستایی با توجه به قابلیت‌های توسعه گردشگری، همچنین تعیین

وزن و عملکرد هر یک در پهنه پژوهش، متغیرهای مؤثر در توسعه گردشگری روستایی در ابعاد مختلف طبیعی - اکولوژیکی، فرهنگی - تاریخی، مکانی کالبدی، خدماتی و اجتماعی - اقتصادی شناسایی و در قالب هفت شاخص برآورد و تعیین گردید.

شاخص جاذبه‌های گردشگری (طبیعی - انسانی) (q1)

شاخص جاذبه‌های گردشگری از مهمترین شاخص‌ها در توسعه گردشگری است. در این قسمت با جمع امتیازهای جاذبه‌های طبیعی - اکولوژیکی، فرهنگی، تاریخی و جاذبه‌های انسان ساخت قلمرو تحقیق، امتیاز هر یک از حوزه‌ها بر مبنای تعداد جاذبه‌های موجود در نقاط روستایی برآورد گردید و به‌عنوان یک شاخص جدول شماره (۱) مورد استفاده قرار گرفت.

شاخص (خدماتی - زیرساختی) در حوزه‌های روستایی (q2)

این شاخص یک جزء ساختاری بسیار مهم در سیستم گردشگری روستایی محسوب می‌شود (غفاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰۱). برای برآورد این شاخص، تعداد مؤسسات و خدمات موجود در همه قلمرو پژوهش شمارش و بر مبنای دامنه تعداد مؤسسات و خدمات در هر حوزه گردشگری روستایی وزن‌دهی و تعیین امتیاز شد. بدین ترتیب به حوزه‌هایی که تعداد مؤسسات و خدمات موجود آنها از ۱۰۵ به بالاست چهار امتیاز، از ۷۰ تا ۱۰۵ سه امتیاز، از ۳۵ تا ۷۰ دو امتیاز و کمتر از ۳۵ یک امتیاز داده شد. سپس مجموع امتیازها به‌عنوان یک شاخص در جدول شماره (۱) برآورد گردید.

شاخص نحوه استقرار طبیعی روستاها: (q3)

برای برآورد این شاخص، نحوه استقرار و وضعیت توپوگرافی نقاط روستایی شناسایی و بر مبنای قابلیت پذیرش گردشگر و نیز توسعه و تجهیز مکان‌های گردشگری به صورت ذیل وزن‌دهی شد. بدین ترتیب که به وضعیت توپوگرافی و طبیعی جنگلی - دشتی بسیار بالا پنج امتیاز، جنگلی - کوهستانی با قابلیت بالا چهار امتیاز، دشتی با قابلیت متوسط سه امتیاز، دره‌ای با قابلیت ضعیف دو امتیاز، کوهستانی با قابلیت خیلی ضعیف یک امتیاز، سپس امتیازها هر حوزه گردشگری روستایی در جدول شماره (۱) برآورد گردید.

شاخص نوع راه دسترسی (q4)

کیفیت و قابلیت بالای راه‌ها، دسترسی به حوزه‌های گردشگری روستایی را تسهیل و انگیزه سرمایه‌گذاری را نیز بیشتر می‌کند. بر این مبنای قلمرو پژوهش سه نوع جاده دسترسی شامل جاده آسفالت، شوسه و خاکی وجود دارد که قابلیت‌های آن به صورت زیر وزن‌دهی و سپس براساس تعداد و نوع جاده‌ها، امتیاز داده شد. جاده آسفالت با قابلیت خوب سه امتیاز؛ جاده شوسه با قابلیت متوسط دو امتیاز؛ و جاده خاکی با قابلیت نامناسب یک امتیاز در نهایت، امتیاز هر حوزه گردشگری روستایی جدول شماره (۱) تعیین شد.

شاخص فاصله تا مرکز استان: (q5)

از متغیرهای مهم در توسعه گردشگری فاصله است. این کمیت به لحاظ اقتصادی (فاصله کمتر، هزینه کمتر) صرفه‌جویی در وقت، دسترسی آسان‌تر به مراکز خدماتی- درمانی، حاشیه امن‌تر در مرکز، اهمیت دارد. بر این مبنای فاصله هر نقطه روستایی تا مرکز استان تعیین گردید. سپس میانگین فاصله نقاط روستایی هر حوزه به‌عنوان میانگین فاصله حوزه‌های روستایی تا مرکز استان محاسبه و بر اساس دامنه فاصله، وزن‌دهی و تعیین امتیاز شد. به‌طوری که بالاتر از ۴۵ کیلومتر یک امتیاز، ۳۰ تا ۴۴ کیلومتر دو امتیاز، از ۱۵ تا ۲۹ کیلومتر سه امتیاز و کمتر از ۱۵ کیلومتر چهار امتیاز، و سپس این شاخص در جدول شماره (۱) مشخص گردید.

شاخص جمعیت روستاهای تحت نفوذ هر حوزه گردشگری - روستایی (q6)

جمعیت و افزایش جمعیت زمینه گسترش امکانات و تسهیلات را فراهم کرده، باعث افزایش سرمایه‌گذاری شده و یک توان بالقوه برای گسترش گردشگری است. بر همین مبنای جمعیت روستاهای تحت نفوذ هر حوزه گردشگری روستایی به‌عنوان یک شاخص در توسعه گردشگری معرفی شده است و بر اساس دامنه جمعیت حوزه‌های گردشگری روستایی به جمعیت روستاهای تحت نفوذ کمتر از ۱۱۰۰ نفر یک امتیاز؛ ۱۱۰۰ تا ۲۲۰۰ دو امتیاز؛ ۲۳۰۰ تا ۳۲۰۰ سه امتیاز؛ و بالاتر از ۳۲۰۰ چهار امتیاز داده شد و سپس امتیاز حوزه‌ها در جدول شماره (۱) مشخص گردید.

شاخص تراکم جمعیت در دهستان فرادست هر حوزه گردشگری - روستایی: (۷q)
 شاخص تراکم جمعیت یکی از مهمترین شاخص‌های اجتماعی - جمعیتی در توان‌سنجی اکولوژیکی، مکان‌یابی و برنامه‌ریزی توسعه مراکز توریستی محسوب می‌گردد (غفاری، ۱۳۸۸: ۱۸۷). برای محاسبه این شاخص، جمعیت در دهستان فرادست هر حوزه گردشگری روستایی بر مساحت دهستان (کیلومتر مربع) تقسیم شده است، سپس با توجه به دامنه تراکم حوزه‌ها، به تراکم کمتر از ۲۰ یک امتیاز؛ به تراکم ۲۰ تا ۴۰ دو امتیاز؛ ۴۰ تا ۶۰ سه امتیاز؛ و بالای ۶۰ چهار امتیاز داده شده است. سپس شاخص تراکم جمعیت در هر حوزه گردشگری - روستایی طبق جدول شماره (۱) مشخص گردید.

فرایند اجرای مدل تاکسونومی در توسعه گردشگری روستایی (استانداردسازی^۱ و آنالیز تاکسونومی)

مرحله اول: با توجه به شاخص‌های تعریف شده بالا ماتریس داده‌ها (A) شکل می‌گیرد و شاخص‌های گردشگری در ستون‌های مربوطه قرار می‌گیرند. جدول شماره (۱).

جدول ۱: اطلاعات پایه ماتریس A

متغیرها و شاخص‌ها							حوزه گردشگری روستایی	ردیف
۷q	۶q	۵q	۴q	۳q	۲q	۱q		
۲	۱	۲	۱۵	۱۸	۱	۸۹	کوشک علیا	۱
۲	۲	۳	۱۵	۱۳	۱	۵۸	تنگاری	۲
۲	۲	۳	۱۵	۱۵	۱	۵۰	جهان‌آبادبرافتاب	۳
۲	۴	۳	۶۰	۴۹	۴	۲۵۶	حسین‌آباد علیا	۴
۲	۲	۲	۱۷	۳۱	۱	۱۲۴	منصورآباد سراب خمزان	۵
۱	۳	۱	۳۳	۲۲	۴	۲۷۲	سبویکی جلیل	۶
۱	۴	۲	۷۴	۱۵۲	۴	۶۱۹	سفیدار مرکزی	۷
۱	۱	۱	۸	۳۲	۲	۱۰۸	ده بزرگ پر اشکفت	۸
۱	۳	۲	۳۴	۳۰	۳	۲۹۳	منصورخانی	۹
۴	۴	۴	۲۳	۲۶	۲	۱۱۲	مهریان	۱۰
۴	۲	۴	۳	۳	۱	۸	بلهزار	۱۱
۴	۴	۴	۳	۳	۱	۹	مادوان سفلی	۱۲
۴	۳	۴	۱۶	۱۰	۲	۸۹	گنجه‌ای سه ریز	۱۳
۴	۱	۴	۳	۱	۱	۱۷	گنجه‌ای کهنه	۱۴
۴	۲	۴	۸	۱۶	۱	۲۸	ده کهنه مزدک	۱۵
۴	۱	۴	۱۱	۱۴	۱	۱۶	حبیب‌آباد مزدک	۱۶
۴	۲	۴	۲	۱	۱	۱۳	گوشه شاهزاده قاسم	۱۷
۴	۲	۴	۵	۷	۱	۲۷	ده برافتاب علیا	۱۸
۳	۳	۳	۵۴	۶۰	۴	۲۲۶	ده بزرگ فیروزآباد	۱۹
۳	۳	۴	۲۷	۱۵	۳	۷۴	چنارستان سفلی	۲۰
۳	۲	۴	۳	۳	۱	۹	تل خسرو	۲۱
۳	۴	۴	۳	۳	۱	۵	نجف‌آباد	۲۲
۳	۱	۴	۶	۶	۱	۱۴	خلف‌آباد	۲۳
۳	۳	۴	۳	۳	۱	۳	پادگان قدس	۲۴
۳	۳	۴	۲۱	۱۳	۲	۵۱	نره گاه مرکزی	۲۵
۳	۳	۴	۴	۱	۱	۲۳	سروک	۲۶
۳	۴	۴	۱۳	۱۱	۲	۵۷	سرابتاوه	۲۷
۳	۱	۳	۱۲	۵	۲	۸۷	وزگ منصورآباد	۲۸
۳	۲	۲	۳۹	۱۹	۳	۲۷۹	تنگسرخ	۲۹
۲۸۶	۲۴۸	۳۲۸	۱۸۲۸	۲۰۰۷	۱۸۳	۱۰۴	میانگین	
۱۰۳	۱۰۶	۱	۱۸۶۰	۲۹۱۴	۱۰۱۰	۱۳۴۰۵۹	انحراف معیار	

مأخذ: اطلاعات میدانی و محاسبات نگارندگان ۱۳۹۱.

مرحله دوم: ماتریس داده‌ها به علت عدم یکنواختی آنها در زمینه واحدها و همپوشی ناهماهنگ به ماتریس استاندارد (B) تبدیل می‌شود، جدول شماره (۲). برای محاسبه از نرم‌افزار SPSS از دستور استانداردسازی استفاده شده است، همچنین می‌توان به ترتیب از روابط زیر استفاده کرد:

$$S_x = \sqrt{\frac{\sum (X_i - X)^2}{N}} \quad \text{و} \quad Z = \frac{(X_i - X)}{S_x}$$

که؛ X_i مقدار متغیر در هر نقطه؛ S_x = انحراف

معیار هر متغیر؛ X = میانگین هر متغیر؛ و Z = ارزش استاندارد شده هر متغیر؛

جدول ۲: متغیرهای استاندارد شده از اطلاعات پایه (ماتریس B)

حوزه گردشگری - روستایی	۱Zq	۲Zq	۳Zq	۴Zq	۵Zq	۶Zq	۷Zq	جمع
کوشک علیا	۰.۱۱۱-	۰.۷۵۰-	۰.۰۷۱-	۰.۱۷۶-	۱.۲۸۱-	۱.۴۰۴-	۰.۸۴۱-	۴.۶۳-
تنگاری	۰.۳۴۲-	۰.۷۵۰-	۰.۲۴۳-	۰.۱۷۶-	۰.۲۷۷-	۰.۴۵۷-	۰.۸۴۱-	۳.۰۸-
جهان‌آباد برآفتاب	۰.۴۰۱-	۰.۷۵۰-	۰.۱۷۴-	۰.۱۷۶-	۰.۲۷۷-	۰.۴۵۷-	۰.۸۴۱-	۳.۰۸-
حسین‌آباد علیا	۱.۱۲۹	۱.۹۶۷	۰.۹۹۳	۲.۲۴۳	۰.۲۷۷-	۱.۴۳۶	۰.۸۴۱-	۶.۶۵
منصورآبادخیزمان	۰.۱۴۹	۰.۷۵۰-	۰.۳۷۵	۰.۰۶۹-	۱.۲۸۱-	۰.۴۵۷-	۰.۸۴۱-	۲.۸۷-
سیوکی جلیل	۱.۲۴۸	۱.۹۶۷	۰.۰۶۶	۰.۷۹۲	۲.۲۸۴-	۰.۴۹۰	۱.۸۱۶-	۰.۴۶
سفیدار مرکزی	۳.۸۲۷	۱.۹۶۷	۴.۵۲۸	۲.۹۹۶	۱.۲۸۱-	۱.۴۳۶	۱.۸۱۶-	۱۱.۶۶
ده بزرگ پر اشکفت	۰.۰۳۰	۰.۱۵۶	۰.۴۰۹	۰.۵۵۲-	۲.۲۸۴-	۱.۴۰۴-	۱.۸۱۶-	۵.۴۶-
منصورخانه	۱.۴۰۴	۱.۰۶۲	۰.۳۴۱	۰.۸۴۵	۱.۲۸۱-	۰.۴۹۰	۱.۸۱۶-	۱.۰۵
مهربان	۰.۰۵۹	۰.۱۵۶	۰.۲۰۴	۰.۲۵۴	۰.۷۲۷	۱.۴۳۶	۱.۱۱۰	۳.۹۵
بلهزار	۰.۷۱۳-	۰.۷۵۰-	۰.۵۸۶-	۰.۸۲۱-	۰.۷۲۷	۰.۴۵۷-	۱.۱۱۰	۱.۴۹-
مادوان سفلی	۰.۷۰۶-	۰.۷۵۰-	۰.۵۸۶-	۰.۸۲۱-	۰.۷۲۷	۱.۴۳۶	۱.۱۱۰	۰.۴۱
گنجه‌ای سه ریز	۰.۱۱۱-	۰.۱۵۶	۰.۳۴۶-	۰.۱۲۲-	۰.۷۲۷	۰.۴۹۰	۱.۱۱۰	۱.۹۰
گنجه‌ای کهنه	۰.۶۶۶-	۰.۷۵۰-	۰.۶۵۴-	۰.۸۲۱-	۰.۷۲۷	۱.۴۰۴-	۱.۱۱۰	۲.۴۴-
ده کهنه مردک	۰.۵۶۵-	۰.۷۵۰-	۰.۱۴۰-	۰.۵۵۲-	۰.۷۲۷	۰.۴۵۷-	۱.۱۱۰	۰.۶۳-
حبیب‌آباد مردک	۰.۶۵۴-	۰.۷۵۰-	۰.۲۰۸-	۰.۳۹۱-	۰.۷۲۷	۱.۴۰۴-	۱.۱۱۰	۱.۵۷-
گوشه شاهزاده قاسم	۰.۶۶۶-	۰.۷۵۰-	۰.۶۵۴-	۰.۸۷۵-	۰.۷۲۷	۰.۴۵۷-	۱.۱۱۰	۱.۵۸-
ده برآفتاب علیا	۰.۵۷۲-	۰.۷۵۰-	۰.۴۴۹-	۰.۷۱۴-	۰.۷۲۷	۰.۴۵۷-	۱.۱۱۰	۱.۱۰-
ده بزرگ فیروزآباد	۰.۹۰۶	۱.۹۶۷	۱.۳۷۰	۱.۹۲۱	۰.۲۷۷-	۰.۴۹۰	۰.۱۳۴	۶.۵۱
چنارستان سفلی	۰.۲۲۳-	۱.۰۶۲	۰.۱۷۴-	۰.۴۶۹	۰.۷۲۷	۰.۴۹۰	۰.۱۳۴	۲.۴۸
تل خسرو	۰.۷۰۶-	۰.۷۵۰-	۰.۵۸۶-	۰.۸۲۱-	۰.۷۲۷	۰.۴۵۷-	۰.۱۳۴	۲.۴۶-
نجف‌آباد	۰.۷۳۶-	۰.۷۵۰-	۰.۵۸۶-	۰.۸۲۱-	۰.۷۲۷	۱.۴۳۶	۰.۱۳۴	۰.۵۹-
خلف‌آباد	۰.۶۶۹-	۰.۷۵۰-	۰.۴۸۳-	۰.۶۶۰-	۰.۷۲۷	۱.۴۰۴-	۰.۱۳۴	۳.۱۰-
پادگان قدس	۰.۷۵۰-	۰.۷۵۰-	۰.۵۸۶-	۰.۸۲۱-	۰.۷۲۷	۰.۴۹۰	۰.۱۳۴	۱.۵۶-
نزه‌گاه مرکزی	۰.۳۹۴-	۰.۱۵۶	۰.۲۴۳-	۰.۱۴۶	۰.۷۲۷	۰.۴۹۰	۰.۱۳۴	۱.۰۲
سروک	۰.۶۰۲-	۰.۷۵۰-	۰.۶۵۴-	۰.۷۶۷-	۰.۷۲۷	۰.۴۹۰	۰.۱۳۴	۱.۴۲-
سرانپاوه	۰.۳۴۹-	۰.۱۵۶	۰.۳۱۱-	۰.۲۸۴-	۰.۷۲۷	۱.۴۳۶	۰.۱۳۴	۱.۵۱
وزگ منصورآباد	۰.۱۶۶-	۰.۱۵۶	۰.۵۱۷-	۰.۳۳۷-	۰.۲۷۷-	۱.۴۰۴-	۰.۱۳۴	۲.۳۷-
تنگسرخ	۱.۳۰۰	۱.۰۶۲	۰.۰۳۷-	۱.۱۱۴	۱.۲۸۱-	۰.۴۵۷-	۰.۱۳۴	۱.۸۴

مأخذ: محاسبات نگارندگان (۱۳۹۱).

مرحله سوم: محاسبه و تعیین فواصل مرکب بین حوزه‌های روستایی در درون یک ماتریس متقارن از طریق فرمول زیر انجام می‌گیرد:

$$D_{ab} = \sqrt{\sum_{i=1}^m (Z_{aj} - Z_{bj})^2}$$

که در آن، D_{ab} = فاصله آماری بین نقاط a و b ؛ Z_{aj} = مقدار استاندارد شده متغیر Z برای نقطه a ؛ Z_{bj} = مقدار استاندارد شده متغیر Z برای نقطه b ؛ و N = مقدار کل متغیر است.

مرحله چهارم: بعد از تشکیل ماتریس فواصل، کوتاه‌ترین فاصله فضایی (dr) در هر سطر ماتریس متقارن مشخص می‌شود (ماتریس D). (جدول ۳)

مرحله پنجم: فواصل حد بالا ($o+$) و حد پایین ($o-$) جهت تعیین مکانهای همگن و جایگاه و عملکرد فضایی هر یک در زمینه گردشگری روستایی از فرمول زیر محاسبه می‌گردد. آستانه حداکثر $Or = dr + 2sd$ و آستانه حداقل $Or = dr - 2sd$ ، و dr = میانگین کوتاه‌ترین فاصله‌ها (میانگین آخرین ستون ماتریس) و Sd = انحراف معیار کوتاه‌ترین فاصله است. در نتیجه:

$$\text{آستانه بالا} = 1.06 + 2(0.89) = 2.84$$

$$\text{آستانه پایین} = 1.06 - 2(0.89) = -0.72$$

اگر حوزه‌های روستایی بالا و پایین حدود مذکور قرار داشتند، حذف می‌گردند. در آنالیز تاکسونومی انجام شده، حوزه روستایی سفیدار مرکزی با کوتاه‌ترین فاصله ۴.۷۲ بالاتر از آستانه حداکثر بحرانی قرار دارد، به همین دلیل عملاً نمی‌توان آنها را در یک گروه همگن قرارداد، بقیه حوزه‌ها در یک منطقه همگن قرار دارند.

مرحله ششم: تعیین مقدار ایده‌آل (DO) از ماتریس استاندارد است که عبارت است از بزرگترین مقدار برای هر متغیر در هر ستون استاندارد.

این مرحله شامل محاسبه حوزه‌های دارای قابلیت توسعه گردشگری است که با C_{io} نشان داده می‌شود و از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$C_{io} = \sqrt{\sum_{i=1}^m (Z_{ij} - Z_{oj})^2}$$

مرحله هفتم: بر اساس روابط فوق ماتریس جدید (E) تشکیل می‌شود، و در این مرحله درجه قابلیت گردشگری (TP) در حوزه‌های روستایی بویراحمد به وسیله فرمول زیر مشخص می‌شود. جدول شماره (۴).

$$TP = \frac{C_{io}}{co} \quad \text{و} \quad co = C_{i\bar{o}} + 2S_o$$

C_{io} = آستانه بالا توسعه گردشگری؛ $C_{i\bar{o}}$ = میانگین حوزه‌های دارای قابلیت توسعه گردشگری؛ S_o = انحراف معیار حوزه‌های با قابلیت توسعه گردشگری است.

بدین گونه قابلیت گردشگری روستایی هر یک از حوزه‌ها بین صفر و یک قرار دارد. هر حوزه که به صفر نزدیک باشد دارای قابلیت بیشتر و هر حوزه که به یک نزدیک‌تر باشد، دارای قابلیت کمتر در زمینه توسعه جریان گردشگری است (زیاری، ۱۳۷۸، ۱۳۷، ۱۵۳).

Archive of SID

جدول ۴: محاسبه سرمشق توسعه و درجه قابلیت گردشگری (ماتریس E)

رتبه	درجه قابلیت گردشگری (IP)	سرمشق توسعه گردشگری (IQ)	جمع	vzq7	vzq6	vzq5	vzq4	vzq3	vzq2	Vzq1	حوزه گردشگری روستایی
۱۴	۰.۸۰۵	۸.۱۲۱	۶۵.۵۹	۳.۸۰	۸.۰۵	۰.۰۰	۱۰.۰۶	۲۱.۱۵	۷.۳۸	۱۵.۵	کوشک علیا
۱۷	۰.۸۰۹	۸.۱۶۰	۶۶.۵۹	۳.۸۰	۳.۵۸	۱.۶۳	۱۰.۰۶	۲۲.۷۶	۷.۳۸	۱۷.۳	تنگاری
۱۶	۰.۸۰۸	۸.۱۵۱	۶۶.۴۴	۳.۸۰	۳.۵۸	۱.۶۳	۱۰.۰۶	۲۲.۱۱	۷.۳۸	۱۷.۸	جهان ابادبرافتاب
۳	۰.۵۰۳	۵.۰۷۶	۲۵.۷۷	۳.۸۰	۰.۰۰	۱.۶۳	۰.۵۷	۱۲.۴۹	۰.۰۰	۷.۲۷	حسین ابادعلیا
۱۲	۰.۷۶۹	۷.۷۵۵	۶۰.۱۳	۳.۸۰	۳.۵۸	۵.۲۰	۹.۳۹	۱۷.۲۴	۷.۳۸	۱۳.۵	منصورابادسراب
۸	۰.۷۱۲	۷.۱۸۷	۵۱.۶۵	۸.۵۶	۰.۹۰	۱۰.۷۹	۴.۸۶	۱۹.۹۰	۰.۰۰	۶.۶۵	سیوکی جلیل
۱	۰.۳۶۸	۳.۷۰۹	۱۳.۷۶	۸.۵۶	۰.۰۰	۵.۲۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	سفیدار مرکزی
۲۵	۰.۸۵۷	۸.۶۴۰	۷۴.۶۶	۸.۵۶	۸.۰۷	۱۰.۷۹	۱۲.۵۹	۱۶.۹۶	۳.۲۸	۱۴.۴	ده بزرگ پر اشکفت
۵	۰.۶۵۴	۶.۵۹۵	۴۳.۵۰	۸.۵۶	۰.۹۰	۵.۲۰	۴.۶۲	۱۷.۵۳	۰.۸۲	۵.۸۷	منصورخانی
۶	۰.۶۵۶	۶.۶۱۵	۴۳.۷۶	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۷	۷.۵۲	۱۸.۷۰	۳.۲۸	۱۴.۱	مهریان
۲۳	۰.۸۴۳	۸.۵۰۷	۷۲.۳۷	۰.۰۰	۳.۵۸	۰.۰۷	۱۴.۵۷	۲۶.۱۵	۷.۳۸	۲۰.۶	بلهزار
۱۸	۰.۸۲۲	۸.۲۹۰	۶۸.۷۲	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۷	۱۴.۵۷	۲۶.۱۵	۷.۳۸	۲۰.۵	مادوان سفلی
۹	۰.۷۲۳	۷.۲۹۶	۵۳.۲۳	۰.۰۰	۰.۹۰	۰.۰۷	۹.۷۲	۲۳.۷۵	۳.۲۸	۱۵.۵	گنجه ای سه ریز
۲۷	۰.۸۷۰	۸.۷۷۲	۷۶.۹۵	۰.۰۰	۸.۰۷	۰.۰۷	۱۴.۵۷	۲۶.۱۵	۷.۳۸	۲۰.۰	گنجه ای کهنه
۱۳	۰.۷۹۷	۸.۰۴۴	۶۴.۷۰	۰.۰۰	۳.۵۸	۰.۰۷	۱۲.۵۹	۲۱.۷۸	۷.۳۸	۱۹.۲	ده کهنه مزدک
۲۰	۰.۸۲۶	۸.۳۳۶	۶۹.۵۰	۰.۰۰	۸.۰۷	۰.۰۷	۱۱.۴۷	۲۲.۴۳	۷.۳۸	۲۰.۰	حبیب ابادمزدک
۲۴	۰.۸۴۸	۸.۵۵۳	۷۳.۱۵	۰.۰۰	۳.۵۸	۰.۰۷	۱۴.۹۸	۲۶.۸۵	۷.۳۸	۲۰.۲	گوشه شاهزاده قاسم
۱۹	۰.۸۲۳	۸.۳۰۱	۶۸.۹۱	۰.۰۰	۳.۵۸	۰.۰۷	۱۳.۷۶	۲۴.۷۶	۷.۳۸	۱۹.۳	ده برافتاب علیا
۲	۰.۴۷۷	۴.۸۰۹	۲۳.۱۳	۰.۹۵	۰.۹۰	۱.۶۳	۱.۱۶	۹.۹۷	۰.۰۰	۸.۵۳	ده بزرگ فیروزآباد
۷	۰.۶۸۴	۶.۹۰۱	۴۷.۶۳	۰.۹۵	۰.۹۰	۰.۰۷	۶.۳۸	۲۲.۱۱	۰.۸۲	۱۶.۴	چنارستان سفلی
۲۴	۰.۸۴۸	۸.۵۵۹	۷۳.۲۵	۰.۹۵	۳.۵۸	۰.۰۷	۱۴.۵۷	۲۶.۱۵	۷.۳۸	۲۰.۵	تل خسرو
۲۱	۰.۸۲۹	۸.۳۶۳	۶۹.۹۴	۰.۹۵	۰.۰۰	۰.۰۷	۱۴.۵۷	۲۶.۱۵	۷.۳۸	۲۰.۸	نجف اباد
۲۶	۰.۸۵۹	۸.۶۶۹	۷۵.۱۵	۰.۹۵	۸.۰۷	۰.۰۷	۱۳.۳۶	۲۵.۱۱	۷.۳۸	۲۰.۲	خلف اباد
۲۲	۰.۸۳۵	۸.۴۲۴	۷۰.۹۷	۰.۹۵	۰.۹۰	۰.۰۷	۱۴.۵۷	۲۶.۱۵	۷.۳۸	۲۰.۹	پادگان قدس
۱۰	۰.۷۲۸	۷.۳۴۱	۵۳.۸۹	۰.۹۵	۰.۹۰	۰.۰۷	۸.۱۲	۲۲.۷۶	۳.۲۸	۱۷.۸	نره گاه مرکزی
۲۱	۰.۸۲۹	۸.۳۶۳	۶۹.۹۳	۰.۹۵	۰.۹۰	۰.۰۷	۱۴.۱۶	۲۶.۸۵	۷.۳۸	۱۹.۶	سروک
۱۱	۰.۷۴۱	۷.۴۷۷	۵۵.۹۱	۰.۹۵	۰.۰۰	۰.۰۷	۱۰.۵۷	۲۳.۴۲	۳.۲۸	۱۷.۴	سراپتاوه
۱۵	۰.۸۰۶	۸.۱۳۱	۶۶.۱۱	۰.۹۵	۸.۰۷	۱.۶۳	۱۱.۱۱	۲۵.۴۵	۳.۲۸	۱۵.۶	وزگ منصورآباد
۴	۰.۶۳۷	۶.۴۳۸	۴۱.۳۱	۰.۹۵	۳.۵۸	۵.۲۰	۳.۵۴	۲۰.۸۳	۰.۸۲	۶.۳۸	تنگ سرخ
-	-	-	-	۱.۱۱	۱.۴۴	۰.۷۳	۳.۰۰	۴.۵۳	۱.۹۷	۳.۸۳	مقادیر ایدئال
۷.۵۷۲											میانگین
۱.۲۳۸											انحراف معیار

مأخذ: محاسبات نگارندگان (۱۳۹۱).

بحث و نتیجه‌گیری

برای رتبه‌بندی ۲۹ حوزه گردشگری روستایی، از پارامتر درجه قابلیت گردشگری روستایی هر یک از حوزه‌ها استفاده شده است. این پارامتر بین صفر و یک قرار دارد، هر حوزه که به صفر نزدیک باشد دارای قابلیت بیشتر و هر حوزه که به یک نزدیک‌تر باشد، دارای قابلیت کمتر در زمینه توسعه جریان گردشگری است. براین اساس رتبه هر کدام از حوزه‌ها در جدول شماره (۴) ستون آخر مشخص گردید.

بعد از رتبه‌بندی حوزه‌های گردشگری روستایی این حوزه‌ها را در شکل‌گیری جریان گردشگری به پنج سطح، جدول شماره (۵) طبقه‌بندی می‌کنیم. برای تعیین تعداد سطح، داده‌ها را رده‌بندی می‌کنیم برای این کار از دو فرمول $n = 2^k$ و $C = \frac{R}{K}$ استفاده می‌شود (بازرگان لاری، ۱۳۷۸: ۱۱). در این فرمولها n تعداد حوزه‌ها؛ k تعداد سطوح یا طبقات؛ R دامنه تغییرات یعنی بالاترین داده درجه توسعه با قابلیت گردشگری منهای پایین‌ترین داده درجه توسعه با قابلیت گردشگری $R = (0.870 - 0.368 = 0.502)$ و C طول رده یا فاصله بین سطوح را مشخص می‌کند. با توجه به تعداد حوزه‌ها ($n = 29$) و رابطه $2^k = 29$ نتیجه گرفته می‌شود که $5 > k > 4$ می‌باشد و با جاگذاری دو مقدار k و R در رابطه $C = \frac{R}{K}$ دو مقدار $C = \frac{0.502}{4} = 0.1$ و $C = \frac{0.502}{5} = 0.08$ بدست می‌آید. از آنجایی که عدد ۰.۱ به ۲۹ نزدیکتر است داده‌ها را به ۵ سطح تقسیم می‌کنیم. بنابراین برای تعیین هر سطح و طول رده کرانه پایین‌تر را با عدد ۰.۱ جمع می‌کنیم.

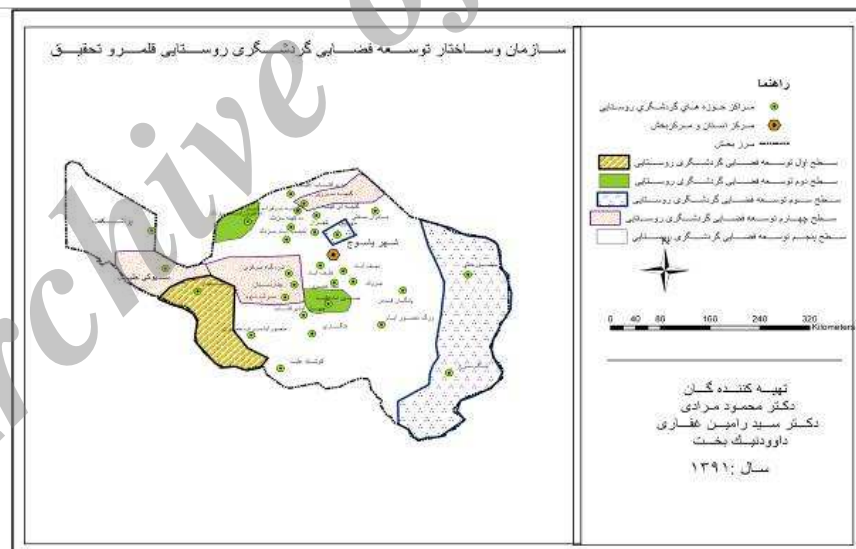
جدول ۵: سطوح توسعه فضایی گردشگری روستایی

سطوح	حوزه‌های گردشگری روستایی	درجه قابلیت گردشگری
سطح اول	سفیدار مرکزی	۰.۳۶۸-۰.۴۶۸
سطح دوم	حسین ابادعلیا، ده بزرگ فیروزآباد	۰.۴۶۸-۰.۵۶۸
سطح سوم	تنگ سرخ، منصورخانی، مهربان	۰.۵۶۸-۰.۶۶۸
سطح چهارم	چنارستان سفلی، سیوکی جلیل، سربتاوه، نره‌گاه مرکزی گنجه‌ای سه ریز	۰.۶۶۸-۰.۷۶۸
سطح پنجم	سایر حوزه‌ها	۰.۷۶۸-۰.۸۷۰

مأخذ: یافته‌ها، تحقیق و تحلیل محققین (۱۳۹۱).

بر اساس آنالیز آماری جهت توسعه فضای گردشگری در بخش مرکزی بویراحمد، حوزه‌های گردشگری روستایی دارای قابلیت گردشگری به صورت جدول شماره (۴)، ستون آخر رتبه‌بندی گردید و سطح‌بندی آن نیز در جدول شماره (۵) مشخص گردید. علاوه بر این، نقشه سازمان و ساختار توسعه فضایی گردشگری روستایی قلمرو تحقیق با استفاده از GIS شکل شماره (۲) ترسیم گردید. در سطح اول حوزه سفیدار مرکزی قرار گرفت، این فضا قابلیت‌های بالایی در زمینه جاذبه‌ها دارد. از این رو، ضرورت شکل‌گیری گردشگری روستایی آشکار گردید. بعضی از فرصت‌های موجود در این فضا عبارت از: آبشار تنگ تامرادی، تعدد روستاها، عشایری بودن منطقه، حاشیه رودخانه‌ها، جنگل و پوشش گیاهی و تولید صنایع دستی است. در سطوح دوم و سوم نیز حوزه‌های حسین‌آباد، و فیروزآباد، دتنگ سرخ، منصورخانی، مهربان می‌باشد که در پهنه پژوهش یک فضای گردشگری روستایی را شکل می‌دهند.

بر اساس مشاهدات میدانی محققین برآورد شاخص‌ها و بررسی و تحلیل متغیرهای مؤثر در توسعه گردشگری روستایی و با استناد به جداول بالا مشخص گردید که محدوده مورد مطالعه قابلیت شکل‌گیری گردشگری روستایی را دارد. همچنین با آنالیز تاکسونومی انجام گرفته و برآورد شاخص‌ها، سازمان و ساختار توسعه فضایی گردشگری روستایی قلمرو تحقیق تحلیل و تعیین گردید شکل شماره (۲).

شکل ۲: سازمان و ساختار توسعه فضایی گردشگری روستایی قلمرو تحقیق

کتابشناسی

۱. اردستانی، م. (۱۳۸۷)، "مبانی گردشگری روستایی"، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، تهران؛
۲. بازرگان لاری، ع. (۱۳۷۸)، "آمار کاربردی"، انتشارات دانشگاه شیراز، شیراز؛
۳. پاپلی یزدی، م.، سقایی، م. (۱۳۸۵)، "گردشگری (ماهیت و مفاهیم)"، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول؛
۴. جمعه پور، م. (۱۳۸۵)، "مقدمه بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی"، تهران، سمت؛
۵. حیدری چپانه، ر. (۱۳۸۷)، "مبانی برنامه‌ریزی صنعت گردشگری"، تهران، انتشارات سمت؛
۶. داس ویل، ر. (۱۳۷۸)، "مدیریت جهانگردی. مبانی. راهبردها و آثار"، سید محمد اعرابی و داود یزدی، تهران، انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ چهارم؛
۷. رضوانی، م. (۱۳۸۳)، "مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران"، تهران، نشر قومس؛
۸. رکن‌الدین افتخاری، ع. و قادری، ا. (۱۳۸۱)، "نقش توریسم روستایی در توسعه روستایی"، فصلنامه مدرس، دوره ۶، شماره ۲؛
۹. زیاری، ک. (۱۳۸۷)، "اصول و روش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای"، یزد، انتشارات دانشگاه یزد؛
۱۰. شکویی، ح. (۱۳۸۶)، "اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیایی"، تهران، انتشارات گیتاشناسی، جلد اول، چاپ ۹؛
۱۱. شهیده، م. اردستانی؛ ز. گودرزی و سروش، م. (۱۳۷۸)، «بررسی تأثیرات توریسم در برنامه‌ریزی نواحی روستایی»، پژوهش جغرافیایی انسانی، شماره ۶؛
۱۲. غازی، ا. (۱۳۷۹)، "نگرش تحلیلی بر مدل تکامل فضایی در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری"، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، شماره ۲۳-۲۲؛
۱۳. غفاری، س. ر.؛ مرادی، م.؛ نیکبخت، د. (۱۳۹۰)، "سطح‌بندی و برنامه‌ریزی فضاهای گردشگری روستایی بخش مرکزی شهرستان بویراحمد"، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای دانشگاه اصفهان، سال سوم، شماره یازدهم؛
۱۴. غفاری، س. ر. (۱۳۸۷)، "مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی"، شهر کرد، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی؛
۱۵. غفاری، س. ر. (۱۳۸۸)، «طرح مطالعاتی - پژوهشی اولویت‌بندی سرمایه‌گذاری و مکان‌یابی تاسیسات گردشگری در کانون‌های توریستی استان چهارمحال بختیاری»، شهر کرد، سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری؛

۱۶. غفاری، س.ر. و ترکی هرچگانی، م (۱۳۸۸)، "نقش گردشگری در توسعه اجتماعی - اقتصادی مناطق روستایی: استان چهارمحال بختیاری (مطالعه موردی بخش سامان)". فصلنامه روستا و توسعه. دوره ۱۲، شماره ۲؛

۱۷. مافی، ع (۱۳۸۴)، «گردشگری روستایی»، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۳؛

۱۸. نافیان (۱۳۸۹)، "پایگاه و پورتال استانداری کهگیلویه و بویراحمد"؛

۱۹. نیک‌بخت، د (۱۳۹۰)، برنامه‌ریزی مکانی - فضایی در توسعه گردشگری روستایی، مطالعه موردی بخش مرکزی شهرستان بویراحمد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، بیرجند، دانشگاه پیام نور، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا؛

20. Andrej.U, Anton. P ,(2007)," Role of Rural Tourism for development of rural areas" Journal.central European Agriculture Volum8 no.2(223-228);
21. Goodwin.J , lambert.R,(2000),"Landscape principles and issues to be considered when developing district plan",Newzealand:ministry for the environment;
22. Oppermann,M,(1996),"Rural Tourism in Southern Germany,Annals of Tourism Research".Vol.13,No.1;
23. W.T.O.(2006),"concepts definition and Classification for Tourism statics" Madrid, Spain.

Archive of SID